

ฐานคิดในการจัดการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาสมรรถนะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาไทย
The Basic Idea of Improvement Intercultural Communication Competence
of Thai Students

ณัฐมาภรณ์ เดชราช*

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่าง “สมรรถนะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม” กับ “กระบวนการจัดการเรียนสอน” เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม โดยชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองประเด็นอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาไทย และเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับนักศึกษาไทยต่อไป

คำสำคัญ

การเรียนการสอนภาษาจีน สมรรถนะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม นักศึกษาไทย

Abstract

This article aimed to present the relationship between intercultural communicative competence and process of teaching and learning by pointing out the relationship between them systematically with the purpose to improve Chinese language learners' intercultural communicative competence and be used as a guideline on intercultural communication for learners in Thailand and for further development of Chinese teaching as a foreign language as well.

Keywords:

Chinese language teaching, Intercultural communicative competence, Thai students

บทนำ

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในชีวิตมนุษย์และเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แสดงความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และความรู้สึกของตน (Samorvar and Potrter 2001 : 16) การสื่อสารในชีวิตประจำวันอาจไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบ

* NATCHAPORN DECHRACH, China, Shanghai International Studies University, School of Chinese Studies and Exchange, PhD. student. (庄秀玉, 女, 泰籍, 上海外国语大学, 国际文化交流学院, 汉语国际教育专业, 跨文化传播方向, 新汉学计划博士生。

ผลสำเร็จเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ที่บางครั้งอาจมีปัญหาและอุปสรรคอันเป็นผลมาจากภูมิหลังประสบการณ์และการตีความที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล จึงมีการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการสื่อสารอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางลดความบกพร่อง ความผิดพลาด และความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น เพิ่มความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างซึ่งกันและกัน ในการปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีบทบาทในการสื่อสารของมนุษย์ทุกแง่มุม เช่น การดำเนินธุรกิจขององค์กรต่าง ๆ การสื่อสารมวลชน การเมืองการปกครอง การจัดการศึกษา กล่าวได้ว่าการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีบทบาทเด่นชัดที่สุดในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ เพราะภาษามีได้มีความสำคัญเพียงระบบเสียง คำ หรือโครงสร้างของประโยคที่เป็นระบบเท่านั้น แต่ยังแทรกซึมไปในทุกแห่งหนที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจำเป็นต้องสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา บรรวณำเสนอว่า การติดต่อสื่อสารของคนต่างวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในสังคมของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมก็เป็นรูปแบบของพฤติกรรมและกระบวนการที่ฝังรากลึกอยู่ในความคิดของมนุษย์ การศึกษาเรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงสำคัญมากในการเรียนภาษาต่างประเทศ เนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมต่างเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน ดังนั้น การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจึงหมายรวมไปถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย (Brown 2000 : 178)

ในประเทศไทย ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศเพียงภาษาเดียวที่กระทรวงศึกษาธิการมอบอำนาจการตัดสินใจเรื่องนโยบายให้สถานความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้กำกับดูแล แต่การเปลี่ยนแปลงนโยบายอยู่เสมอ ทำให้การศึกษาภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศเสื่อมคุณค่าและขาดความต่อเนื่อง (นันทนา กะหมายสม 2559 : 187) นับว่าสวนทางกับสถานการณ์การเรียนการสอนภาษาจีนในปัจจุบัน ที่มีผู้สนใจอย่างแพร่หลายและมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี จึงพบอุปสรรคและปัญหาด้านการเรียนการสอนภาษาจีนอยู่เสมอ เช่นเดียวกับการเรียนภาษาอื่นที่ไม่ได้ใช้สื่อสารโดยทั่วไปในสังคม เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาญี่ปุ่น ซึ่งอาจเป็นการเรียนเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น เพื่อเป็นล่าม เพื่อเป็นมัคคุเทศก์ เพื่อการท่องเที่ยวและโรงแรม เพื่องานประชาสัมพันธ์ เพื่อธุรกิจการบิน หรือเพื่อประกอบอาชีพอื่น ๆ มิใช่เพื่อใช้สื่อสารทั่วไปในสังคม จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้หากจะต้องพบอุปสรรคหรือปัญหา อันเกิดจากข้อผิดพลาดและข้อบกพร่องในการใช้ภาษาอย่างไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสมแก่กาลเทศะ การใช้ภาษาอย่างไม่เหมาะสมอาจส่งผลด้านลบมากกว่าการใช้ไวยากรณ์ผิด เช่น คำนามและคำสรรพนาม เมื่อกล่าวถึงบุคคลที่ 3 ที่มีสถานภาพเป็นครูหรืออาจารย์ ภาษาจีนใช้คำว่า “老师 laoshi” ผู้เรียนจะเรียกขานโดยใช้คำสั้น ๆ ว่า “老黄 lao Huang” หรือ “老许 lao Xu” ไม่ได้ เพราะไม่สุภาพต่ออาจารย์ผู้สอน เนื่องจากคำว่า “老 lao” ในภาษาจีน ไม่ใช่คำย่อของคำว่า “老师 laoshi อาจารย์” แต่ในวัฒนธรรมการทำงานชาวจีน มักใช้คำว่า “老+แซ่สกุล” แทนการเรียกชื่อจริงของคู่สนทนาที่เป็นเพื่อนร่วมงาน เพื่อนสนิท คนที่อายุมากกว่าแต่มีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน เพื่อแสดงความเคารพและเป็นการให้เกียรติระหว่างกันมากกว่า หากผู้เรียนชาวไทยใช้คำนี้มาเรียกผู้สอน จึงดูไม่ถูกต้องเหมาะสมตามวัฒนธรรมจีน และอาจจะทำให้ถูกมองว่าเป็นผู้เรียนที่ไม่มีมารยาท คันธรส วิทยาภิรมย์ (2556 : 104) กล่าวว่า การเรียนภาษาไม่เพียงแต่ต้องเรียนรู้การออกเสียง คำศัพท์และไวยากรณ์เท่านั้น หากต้องเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับบริบททางสังคม สามารถใช้ภาษาเพื่อตอบสนองความต้องการและเจตนาารมณ์ของตนได้

ความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและการทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตลอดจนกระบวนการที่เกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม จะช่วยลดความเข้าใจผิดในการสื่อสารและลดความขัดแย้งหรือปัญหาที่จะตามมาได้ องค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อสังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) สถาบันการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) (Unesco 2006 : 30) เนื่องจากคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูอาจารย์เป็นหลัก ฉะนั้นเพื่อลดความตระหนกทางวัฒนธรรมอันจะช่วยลดปัญหาการเกิดข้อบกพร่องจากการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในสถานที่ทำงานจริง หลักสูตรภาษาจีนในประเทศไทยจึงควรส่งเสริมความรู้ด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและกิจกรรมปฏิบัติต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสามัคยีสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อมูลจากตำราและเอกสารทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาไทย รวมทั้งแนวทางจัดการเรียนการสอนภาษาจีนโดยนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นฐานคิดในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสามัคยีสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของนักศึกษาไทย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่น่าเสนอต่อไปนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้กับผู้เรียนชาวไทยรวมถึงการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ อีกด้วย

1. แนวคิดพื้นฐานด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

1.1 ความหมายการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural communication)

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural Communication) หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดและตีความหมายปฏิสัมพันธ์และสัญลักษณ์ระหว่างบุคคลที่มาจากต่างวัฒนธรรมกันภายใต้บริบททางการสื่อสารหนึ่ง ๆ มักจะเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ซึ่งมาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน Gudykunst & Kim (1992 : 13-14) กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นกระบวนการทางสัญลักษณ์ที่รวมเอาลักษณะของความหมายระหว่างบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงควรมองการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเหมือนกระบวนการพูด ที่ทั้งสองฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร จึงมิได้เป็นเพียงการสื่อสารระหว่างบุคคลเท่านั้น หากยังเป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มที่มีตัวตนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เกี่ยวข้องกับการรับรู้อารมณ์และกระบวนการแสดงออก พฤติกรรมของปฏิสัมพันธ์ทั้งการส่งข่าวสารและการรับข่าวสาร ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา ของผู้ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือการสื่อสารในบริบทสาธารณะ ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรม แม้แต่ในชาติเดียวกัน หากมีหลากหลายสังคม ย่อมมีรูปแบบการสื่อสารที่ต่างกัน นอกจากนี้ เทคโนโลยีเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีบทบาทต่อการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้วย สังคมโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันที่โลกแคบลงจนเป็นสังคมในท่ามกลางการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ทำให้มีระบบเทคโนโลยีด้านการสื่อสารอันทันสมัย มนุษย์จึงมีโอกาสที่จะติดต่อสื่อสารกับผู้ที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน Jiang (2006 : 407) กล่าวว่า ระบบการ

สื่อสารรวมถึงวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันจนหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งเดียวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการสื่อสารของมนุษย์ยุคปัจจุบันอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ จึงต้องทำความเข้าใจกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงช่วยลดความเข้าใจผิดในการสื่อสาร และช่วยให้มนุษย์เข้าใจความแตกต่างที่เกิดขึ้น จากการแสดงพฤติกรรมของผู้ที่เราสื่อสารด้วย เมตตา วิวัฒนานุกูล (2548 : 34) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการสื่อสารกัน เพื่อหาแนวทางลดความผิดพลาดและความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเพิ่มความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของกันและกันในการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ การศึกษาเรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมให้ความสนใจกับการสร้างความเข้าใจเรื่องความแตกต่างของแต่ละวัฒนธรรม เมื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีบทบาทในการสื่อสารในทุกแง่มุมความแตกต่างทางวัฒนธรรมจึงเป็นประเด็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากต้องการประสบความสำเร็จทางการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายของคู่สนทนาก่อน จึงเกิดแนวคิดเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

1.2 แนวคิดด้านการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

เอ็ดเวิร์ด ที. ฮอลล์ (Edward T. Hall) ผู้ได้รับการขนานนามให้เป็นบิดาด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรมคือการสื่อสาร การสื่อสารคือวัฒนธรรม” (1976 : 113) จึงจำเป็นจะต้องเรียนภาษาและวัฒนธรรมควบคู่กันไปอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจบรรทัดฐานและรูปแบบทางวัฒนธรรมของภาษาที่เรียนด้วย การเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของบุคคลหนึ่ง ๆ อาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยธรรมชาติและโดยการเรียนรู้ในชั้นเรียน ในที่นี้ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ภาษาจีนในชั้นเรียนเป็นหลัก เนื่องจากผู้เรียนมีโอกาสได้รับข้อมูลทางภาษาอย่างหลากหลายและเป็นระบบ เมื่อใช้ภาษาผิดพลาดจะมีโอกาสที่จะได้รับการแก้ไขมากกว่าการเรียนรู้โดยธรรมชาติ แต่สำหรับผู้เรียนภาษาจีนในชั้นเรียนจะมีโอกาสใช้ภาษาน้อยกว่าผู้เรียนแบบธรรมชาติ ผู้สอนและสถานศึกษาจึงมีหน้าที่ที่จะต้องหาแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า สถานศึกษามีหน้าที่ในการจัดรูปแบบพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นสื่อในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ และ ประเพณี และสอนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม (Samorvar and Porter 2001 : 198-199) วัฒนธรรมเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการวางรูปแบบในการศึกษา แม้จะสอนเนื้อหาเดียวกัน ทว่าแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน มนุษย์สามารถพัฒนาความเข้าใจภาษาได้จากกรณีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการผสมผสานการใช้ภาษาของผู้อื่น จึงมีหลักการในการเรียนภาษาว่า การเรียนรู้ไวยากรณ์หรือโครงสร้างภาษา อาจไม่ช่วยให้ผู้เรียนสื่อสารกับผู้อื่นได้ หากแต่ผู้เรียนต้องเรียนรู้รูปแบบ ความหมาย และหน้าที่ของภาษาควบคู่ไปด้วยกัน เพื่อให้สามารถใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบริบททางสังคม ความสำคัญของการเรียนภาษาต่างประเทศตามแนวคิดนี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural communicative competence) ให้แก่ผู้เรียน กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับกระบวนการใช้ภาษาและความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาของผู้เรียน จึงให้ความสำคัญกับกิจกรรมใน

การเรียน โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาในทุกด้านร่วมกัน ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาเป้าหมายในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือเหมาะสมกับกาลเทศะ และต้องฝึกใช้ภาษาในการสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงให้มากที่สุด

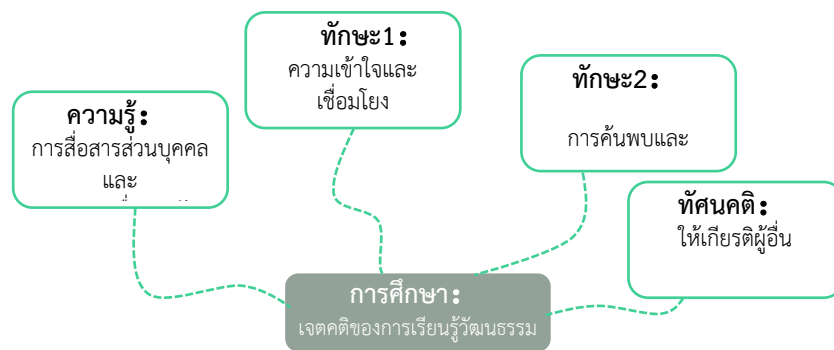
ในปัจจุบัน ผู้สอนภาษาต่างประเทศพยายามให้ผู้เรียนมีโอกาสได้สัมผัสกับวัฒนธรรมเจ้าของภาษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ โดยเน้นวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจน ผ่านการอธิบายหรือสอดแทรกในบทเรียน เมื่อปรากฏคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรือวิธีการอื่น ๆ ที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย แต่ยังไม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก เพราะมีข้อจำกัดหลายอย่าง แนวคิดปฏิบัติเดิม ๆ เหล่านี้ไม่สอดคล้องกับสามัคยีสื่อสารในโลกปัจจุบัน ที่ผู้เรียนส่วนมากไม่ได้ต้องการสื่อสารกับเฉพาะเจ้าของภาษาเดิมนั้น จึงเกิดแนวคิดเรื่องสามัคยีสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมและเริ่มแพร่หลายในบรรดานักภาษาศาสตร์ประยุกต์ทางกลุ่มประเทศยุโรปในช่วงทศวรรษ 1990 (ไพสิฐ บริบูรณ์ 2555 : 20) โดยเห็นว่า ผู้เรียนจะพัฒนาสามัคยีสื่อสารในการเรียนภาษาต่างประเทศได้โดยการพัฒนาสามัคยีสัมพันธสาร (Discourse competence)[†] นอกเหนือไปจากความรู้ความสามารถด้านภาษาโดยตรง หรือองค์ประกอบเรื่องการใช้ภาษาในบริบทสังคมอื่น ๆ กล่าวคือ สามารถบอกได้ถึงวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาที่ปรากฏ หรือภาษาในรูปแบบของข้อความและไม่ใช้ข้อความ เช่น ภาษากาย สัญลักษณ์ รูปภาพ และแสดงถึงวัฒนธรรมในเรื่องวิธีการคิด ค่านิยมและโลกทัศน์ของเจ้าของภาษา โดยผู้เรียนจำเป็นต้องรับเอาวัฒนธรรมเหล่านี้มาใช้ เพื่อให้การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ แนวคิดเรื่องความตระหนักรู้ทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจากมุมมองของนักภาษาศาสตร์สังคม จึงถูกถ่ายทอดมายังนักวิชาการที่สนใจเรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมทั่วโลก จนเป็นที่มาของแกนกลางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ 《大纲》(2008) ที่ระบุโดยสำนักงานฮั่นป๋าน ประเทศจีน[‡] ว่า “การตระหนักรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาความสามารถด้านภาษาและเห็นว่าการจะพัฒนาภาษาจีนเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสามัคยีสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมด้วย” แนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมข้างต้นนี้ สามารถประยุกต์ใช้เป็นฐานคิดสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับผู้เรียนในประเทศไทยได้เช่นเดียวกัน

[†] สัมพันธสารคือข้อความในการสื่อสารทางวาจาหรือการเขียน ในทางภาษาศาสตร์หมายถึงรูปของวิธีการใช้ภาษา วิธีคิด รู้สึก เชื่อ ซึ่งประกอบไปด้วยภาษาที่ไม่ใช่รหัสภาษาที่ว่างเปล่าซึ่งเกิดขึ้นและปรากฏอยู่เพียงลำพัง แต่ทุกคำพูดเกิดขึ้นเพื่อสร้างความหมายตอบโต้กับคำพูดอื่น ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นก่อนและจะเกิดขึ้นในภายหลัง

[‡] สำนักงานส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ (Office of Chinese Language Council International หรือ Hanban : ฮั่นป๋าน) เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ดูแลการเรียนการสอนภาษาจีนและเผยแพร่วัฒนธรรมจีนให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

2. หัวใจหลักของสามมิติยะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

ไมเคิล ไบร้ม (Michael Byram 1991 : 62) เป็นนักวิชาการคนสำคัญที่บุกเบิกแนวคิดและทฤษฎีสามมิติยะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เขาเห็นว่า ในการพัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาสามมิติยะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural communicative competence) เพื่อให้การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ต่อมาในปี 1997 เขาได้เสนอแนวคิดความสัมพันธ์ของภาษาและวัฒนธรรมกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมว่า ประกอบไปด้วยความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แผนภาพความสัมพันธ์ของทฤษฎีสามมิติยะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของไบร้ม

ไบร้มให้คำจำกัดความไว้ว่า “ความรู้” คือความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกฎเกณฑ์ของระบบการสื่อสารของบุคคลที่อยู่สภาพแวดล้อมนั้น ความรู้นี้มีผลอย่างมากในการทำให้บุคคลนั้นเข้าถึงช่องทางการสื่อสารในสภาพแวดล้อมใหม่ในการสื่อสารได้ ส่วน “ทัศนคติ” คือความอยากรู้อยากเห็นและการเปิดกว้างรับสิ่งใหม่ ๆ นั่นคือการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง บุคคลอื่น ตลอดจนวัฒนธรรมของตนและวัฒนธรรมอื่นมากกว่าจะยึดติดกับวัฒนธรรมของตนเพียงอย่างเดียว และสุดท้ายคือ “ทักษะ” ที่จำแนกออกเป็นสองส่วน ทักษะแรกคือความเข้าใจและการเชื่อมโยงเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้น แม้จะต่างไปจากในวัฒนธรรมของตนแต่สามารถค้นหาเหตุผลและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างเข้าใจ ทักษะที่สองคือการค้นพบและการสื่อสาร หมายถึงความสามารถในการรับสาร วัฒนธรรม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ รวมถึงความสามารถในการสื่อสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในชีวิตจริง ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกนำไปใช้ในกรอบเกณฑ์มาตรฐานความสามารถทางภาษาของบุคคลที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนและการประเมินในการเรียนภาษาอังกฤษรวมถึงภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ในสหภาพยุโรป (CEFR) เช่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน ภาษาเยอรมัน ที่ไม่เพียงแต่ต้องสอนทฤษฎี หากแต่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยผ่านการวิเคราะห์การสะท้อนมุมมองและปฏิบัติจริงด้วย (黄雅英 (2015 : 174) ทว่ามีนักวิชาการชาวจีนที่แม้จะเห็นด้วยกับทฤษฎีของนักวิชาการชาวตะวันตกที่กำหนดกรอบเกณฑ์นี้ขึ้น แต่ก็เห็นว่า ข้อดีและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้กับทุกประเทศทุกพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมนี้ เป็นเพียงพื้นฐานและแนวทางของการพัฒนาทักษะ

ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับชาวยุโรปและอเมริกาเท่านั้น หากพิจารณาจากบริบทของชาวตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศจีน จะพบมิติความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมภายใน รวมถึงสภาพการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศภายในประเทศจีนที่มีความแตกต่างกันมากอย่างเห็นได้ชัด (Zhang Hongling 2007: 194) เขาจึงเสนอแนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์หลักในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่มีความสอดคล้องและใกล้เคียงกับสภาพการเรียนรู้จริงในประเทศจีนที่มีปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ ความรู้ สามัญคติ และทัศนคติ ดังที่แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2: จุดประสงค์หลักในการสอนภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของ Zhang Hongling

เมื่อพิจารณาจากกรอบแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของฮอลล์ (Hall (1981 : 113-127) ที่แบ่งเป็นวัฒนธรรมแบบบริบทสูง (High context culture) กับวัฒนธรรมแบบบริบทต่ำ (Low context culture) และวัฒนธรรมที่ต่างกันของคู่สนทนาอาจทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร ผู้คนที่อยู่ในวัฒนธรรมบริบทสูง อย่างชาวตะวันออก มีความแตกต่างระหว่างคนในกลุ่มและคนนอกกลุ่มความหมายของคำพูดอาศัยบริบทแวดล้อมต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ส่วนผู้คนที่อยู่ในวัฒนธรรมบริบทต่ำหรือวัฒนธรรมที่ไม่ซับซ้อนอย่างชาวตะวันตกนั้น การสื่อความหมายจะจำกัดอยู่เพียงถ้อยคำที่ใช้ แนวคิดหรือรูปแบบของประเทศที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันมากทำให้จำเป็นต้องตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและพยายามเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังมีมิติความแตกต่างอื่น ๆ ตามทฤษฎีของฮอฟสตีต (Hofstede 2010 : 1) ที่อธิบายได้ว่า วัฒนธรรมที่ต่างกันส่งผลให้เกิดรูปแบบความคิด ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ที่ต่างกันไป จึงจำเป็นต้องนำมาพิจารณาร่วมกันด้วย เช่น มิติความแตกต่างในเรื่องของอำนาจ (Power Distance) เรื่องปัจเจกนิยม (Individualist) ลัทธิส่วนรวม (Collectivist) วัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการทำทนาย (Masculinity) วัฒนธรรมการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และคุณภาพชีวิต (Femininity) หรือวัฒนธรรมที่หลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (Uncertainty Avoidance) ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยและประเทศจีนอยู่ภายใต้

วัฒนธรรมบริบทสูงเหมือนกัน มิติความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของจีนกับไทย ซึ่งฮ็อฟสตีดจัดระดับคะแนนความอดทนต่อความไม่เท่าเทียมทางสังคมไว้อยู่ในช่วงคะแนน 80 : 64 ซึ่งไม่แตกต่างกันนัก⁵ อีกทั้งเป็นแนวคิดสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับนักศึกษาไทย จึงเหมาะที่จะยึดตามแนวคิดของ Zhang Hongling ในภาพ 2 โดยเน้นเรื่องของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ความรู้ (Knowledge) การศึกษาหรือความรู้ เป็นลักษณะอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร สิ่งที่ส่งสมมาจากการศึกษา การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะความเข้าใจ หรือสารสนเทศที่ได้รับมาจกประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ องค์ความรู้วิชาในแต่ละสาขาซึ่งความรู้ภายใต้บริบทของภาษาจีนเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม แน่นนอนว่ามักจะอยู่ในภาษาวัฒนธรรมหรือ ประเพณี และความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย คำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎเกณฑ์ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับที่สำนักงานฮันป๋าน (Hanban) แห่งประเทศจีนที่กำหนดไว้ในแกนกลางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ 《大纲》 ว่าด้วยการออกแบบมาตรฐานระดับความรู้ภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับชาวต่างชาติ ดังต่อไปนี้

(1) การตระหนักรู้ด้านภาษาจีน ผู้เรียนต้องเรียนรู้คุณสมบัติและกฎเกณฑ์พื้นฐานของภาษา เข้าใจการใช้ภาษา เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมทางสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบองค์รวม มีทักษะฟัง พูด อ่านและเขียนร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะของการนำไปใช้เพื่อการสื่อสารในชีวิตจริง และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ เช่น ในหนังสือเรียนภาษาจีนจะปรากฏคำกล่าวทักทายโดยใช้คำว่า “你好 ni hao” แต่ในชีวิตจริง คนจีนไม่ได้ใช้เพียงแค่นี้เพื่อกล่าวทักทายเท่านั้น แต่ยังแบ่งบุคคล สถานที่ และเวลาด้วย เช่น หากนักศึกษาพบกับอาจารย์ในตอนเช้าที่หน้าตึกเรียน นอกจากการใช้คำว่า “老师你好 laoshi ni hao สวัสดีคร้าอาจารย์” ยังอาจทักทายได้ว่า “老师早安 laoshi zao an สวัสดีตอนเช้าคร้าคุณครู” หรือ “老师上课了? Laoshi shangke le? อาจารย์ไปสอนแล้วหรือคะ” ก็ได้ คำถามนี้ไม่ได้ต้องการคำตอบ หากเป็นเพียงคำทักทายปกติเท่านั้น

(2) การตระหนักรู้ด้านวัฒนธรรมจีน หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาจีนกับวัฒนธรรมของชาวจีนเรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่ถูกต้อง รับรู้และตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและค่านิยมที่ต่างกัน เช่น การทักทายเป็นการเปิดประตูมิตรภาพ หรือก้าวแรกในการทำความรู้จัก “你好 ni hao” เป็นคำทักทายทั่วไปบริบทต่าง ๆ ของภาษาจีน แต่ในบริบททางวัฒนธรรม ชาวจีนให้ความสำคัญกับวิธีการทำความรู้จักในรูปแบบอื่น ๆ ชาวจีนมักใช้ช่วงโอกาสพบปะครั้งแรกในการตัดสินใจบุคคล ผู้เรียนจึงควรตระหนักรู้เรื่องกระบวนการในการทักทาย เช่น คนจีนให้ความสำคัญแก่ลำดับอาวุโส ตำแหน่ง หน้าที่ ฐานะ การงานระดับความสัมพันธ์ เพศ หรือการสมรส เป็นต้นว่า คุณ ก มีตำแหน่งเป็นรองอธิการบดี “副校长 fu xiao zhang” ในแต่เวลาเรียกขาน คนจีนมักลดทอนคำว่า “副 fu รอง” ออกไป วัฒนธรรมจีนถือว่าการให้เกียรติซึ่งกัน

⁵ <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/china/>

และกัน หรือในกรณีของเพื่อนร่วมงานที่ทำงานในหน่วยงานเดียวกัน คุณ ก และ คุณ ข จะใช้สรรพนามบุรุษที่สอง หรือเรียกอีกฝ่ายว่า “小+姓氏 เสีย+ตามด้วยแซ่สกุล” เช่น เสียหวาง เสียจาง จะเห็นได้ว่า การใช้คำเรียก หรือนำหน้าชื่อเรียกอีกฝ่ายหนึ่งในวัฒนธรรมองค์กรจีน นับว่าเป็นเรื่องละเอียดอ่อน สื่อถึงภาพลักษณ์และความซบซึ้งในการใช้ภาษา

(3) **ความรู้เกี่ยวกับภาษาจีน** มีความรู้เรื่องกฎการออกเสียง ความเข้าใจไวยากรณ์ คำศัพท์ รวมถึงคำศัพท์ด้านวัฒนธรรมตามกรอบเกณฑ์มาตรฐานความสามารถทางภาษาจีนตามการจัดระดับความรู้ภาษาจีน (HSK) ที่กำหนดโดยสำนักงานฮั่นปั้น รวมทั้งเข้าใจลักษณะโครงสร้างของวาทกรรม บทบาทและความสำคัญของภาษาในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม เช่น ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง วันและเวลา (โดยเรียงจาก ปี年 เดือน月 วัน日) หรือเกี่ยวกับสถานที่ที่อยู่ (โดยเรียงจากประเทศ มณฑล เมือง ที่อยู่ เลขที่) เป็นไปตามกฎเกณฑ์การจัดเรียงคำตามรูปแบบของภาษาจีน ที่เรียงจากใหญ่ไปเล็ก แต่ในบริบทวัฒนธรรมไทย จะจัดเรียงคำจากเล็กไปใหญ่ ตรงกันข้ามกับแนวปฏิบัติของวัฒนธรรมจีน หรือความหมายแฝงของตัวเลขในภาษาจีน เช่น ตัวเลข “250二百五 er bai wu” ในบริบทสังคมไทย ตัวเลขนี้เป็นเพียงตัวเลขธรรมดา แต่ในภาษาจีนกลับมีความหมายแฝงในทางลบว่า “โง่ ไม่เต็มบาท” จึงกลายเป็นคำไม่สุภาพในภาษาพูด เมื่อสอนเรื่องตัวเลข ผู้สอนจึงต้องคำนึงถึงความหมายแฝงของตัวเลขต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนนำไปใช้โดยขาดความรู้ความเข้าใจ อันจะส่งผลให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจผิด หรือคิดว่าผู้พูดใช้ภาษาไม่ถูกต้อง

(4) **ความรู้ด้านวัฒนธรรมของภาษาจีน** เข้าใจลักษณะวัฒนธรรมจีน รูปแบบการสื่อสาร ลักษณะการสื่อสาร ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา การใช้ภาษาในสถานการณ์การสื่อสารต่างวัฒนธรรม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โครงสร้างค่านิยมของสังคม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ วรรณกรรมและศิลปะ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นเมืองและกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ เป็นต้นว่า การร่วมโต๊ะรับประทานอาหาร แม้จะเป็นเรื่องสำคัญของทั้งคนไทยและคนจีน แต่มารยาทหรือรูปแบบการร่วมโต๊ะอาหารของไทยกับจีนมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในหลายประเด็น เช่น รูปแบบอาหาร การสังสรรค์ การปฏิเสธ การยินยอม วัฒนธรรมการใช้ตะเกียบ การดื่มแอลกอฮอล์บนโต๊ะอาหาร การให้ความสำคัญกับตำแหน่งที่นั่งบนโต๊ะอาหาร ซึ่งคนจีนให้ความสำคัญมากและใช้เวลาร่วมโต๊ะอาหารยาวนานเป็นพิเศษ สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้ด้านวัฒนธรรมที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน

2.2 สามัตถิยะ (Competence) ส่วนใหญ่เรียกกันว่าสมรรถภาพหรือสมรรถนะ หมายถึงความสามารถในการประยุกต์หลักการและเทคนิคของการปฏิบัติในสาขาวิชานั้น ๆ เข้ากับสภาพ หรือสถานการณ์จริง จำแนกได้เป็นสามัตถิยะภาษาต่างประเทศและสามัตถิยะการสื่อสารระหว่างประเทศ ดังนี้

(1) **สามัตถิยะภาษาต่างประเทศ (Foreign language competence)** สอดคล้องกับการจำกัดความของ 《大纲》 ที่กล่าวว่า ผู้เรียนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศต้องมีสามัตถิยะสื่อสารด้านภาษาต่างประเทศ 4 ประการ ได้แก่ “สามัตถิยะภาษาศาสตร์ (Linguistic competence)” ตั้งแต่หน่วยเสียง หน่วยคำเล็กที่สุดที่มีความหมายและหน่วยทางวากยสัมพันธ์ที่มีขนาดใหญ่ เช่น ประโยค ความหมายของคำในประโยค ไม่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับความสามารถในการเรียนรู้กฎเกณฑ์ แต่หมายรวมถึงความสามารถในการนำกฎเกณฑ์นั้นมาใช้ให้เป็นที่เข้าใจ “สามัตถิยะภาษาศาสตร์สังคม (Sociolinguistic competence)” นั่นคือ

มีความสามารถในการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของภาษา รวมทั้งใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบทบาทของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ภาษาของบุคคลจะไม่คงที่ หากแต่เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม วัย เพศ สถานการณ์ และอาชีพ การใช้ภาษาให้เหมาะสมได้จำเป็นต้องเข้าใจขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษานั้นด้วย เพื่อให้สื่อสารได้โดยไม่เกิดอุปสรรคและบรรลุผลตามเจตนา “สามมิติสื่อสาร (Discourse competence)” หมายถึง การตีความหมายของความเกี่ยวข้องกันในชุดประโยค เพื่อหาความหมายรวมที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อ การตีความนี้จำเป็นต้องใช้ความรู้หลายด้านมาช่วย เช่น ความรู้เรื่องกฎเกณฑ์ของภาษาวัฒนธรรม ความรู้ในสาขาวิชา ความรู้รอบตัวและประสบการณ์ในชีวิต นอกจากนี้ การตีความยังขึ้นอยู่กับเจตนา ค่านิยม จุดประสงค์ของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร รวมถึงความสามารถในการใช้ภาษา และวิธีสื่อสารให้เหมาะสมกับสื่อชนิดต่าง ๆ ด้วย และสุดท้ายคือ “สามมิติกลยุทธ์ (strategies competence)” ไม่มีผู้ใดสามารถสื่อสารได้อย่างราบรื่นโดยไม่มีอุปสรรค เช่น นึกคำไม่ออก ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร หรือต้องการเบี่ยงเบนความสนใจของผู้ฟังไปสู่เรื่องอื่น ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อช่วยให้สื่อสารได้อย่างราบรื่น เช่น การพูดซ้ำ การพูดใหม่ การลั่นเล การเดา การย้ำ การรูก การเปลี่ยนน้ำเสียง การใช้ท่าทางประกอบ

(2) สามมิติสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural communication competence)

การเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมทำให้วิเคราะห์และแยกแยะปรากฏการณ์ที่แตกต่างทางวัฒนธรรมได้ รู้จักสังเกต มีความจำ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้ที่เคยเรียนหรือประสบการณ์ส่วนตัวมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้ สร้างทักษะในการสื่อสารกับผู้คนในวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพิ่มกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ภาษา บทบาทและความสำคัญของภาษาในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การใช้ภาษาในสถานการณ์การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภาษา ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา วิเคราะห์วิจารณ์ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยใช้ความรู้ด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นแกนนำ เน้นการเรียนรู้เพื่อประยุกต์ใช้ทฤษฎีในสถานการณ์จริง รวมถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติอุปนิสัยหรือบุคลิกภาพ ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีเพื่อที่จะสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ทศคติเชิงบวก (Positive Attitude) นักจิตวิทยาสังคมและการสื่อสารกล่าวว่า ทศคติเชิงบวกเป็นดัชนีชี้ว่า บุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง ซึ่งหมายรวมถึงความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกของบุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมอันมีแนวโน้มที่จะให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาและกระทำต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางสนับสนุนหรือปฏิเสธ (Roger.E.M. and Steinfatt,T.M., 1999 : 208-209) ทศคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน การจะรู้ถึงทศคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ต้องใช้วิธีแปลความหมายของการแสดงออก ทศคติมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ จึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าและมิติของการประเมินเพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบเรื่องราวหนึ่ง ๆ ถือเป็นสื่อสารภายในบุคคล ที่เป็นผลมาจากการรับสาร ปัจจัยที่ทำให้เกิดทศคติมาจากประสบการณ์และค่านิยม ในที่นี้ ผู้เขียนให้ความสำคัญกับทศคติเชิงบวก อันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียนภาษาต่างประเทศ เพราะโน้มน้าวใจให้บุคคลแสดงความรู้สึก หรืออารมณ์จากสภาพจิตใจได้ตอบในด้าน

ดี ทั้งต่อบุคคลอื่นและเรื่องราวหนึ่ง ๆ ในสถานการณ์ที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เกิดความเห็นอกเห็นใจทางวัฒนธรรม รวมทั้งยอมรับความหลากหลายและค่านิยมของวัฒนธรรมในภาษาที่เรียนเข้าใจสภาพความแตกต่างในหลายแง่มุมได้ เช่น เรื่องของเวลา ผู้เรียนในระบบการศึกษาของจีนจะเรียนเต็มเวลา ไม่ขอเลื่อนเวลาเรียนเพื่อทำกิจกรรมอื่น ในขณะที่นักเรียนไทยอาจทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนจนถึงเช้า ส่งผลต่อเวลาเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเช้า นอกจากนั้น เวลาของประเทศจีนเร็วกว่าประเทศไทย 1 ชั่วโมง เวลาทำการเปิด-ปิด สถานที่ต่าง ๆ วันหยุดราชการ และเทศกาลต่าง ๆ ก็แตกต่างไปจากประเทศไทย โดยขึ้นอยู่กับภูมิประเทศและภูมิอากาศในแต่ละพื้นที่ จึงควรเรียนรู้วัฒนธรรมและสังคม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (杨东升 2005 : 111) พฤติกรรมที่ต่างจากคนไทย เช่น การทิ้งเศษอาหารบนโต๊ะหรือพื้น ไม่ใช่เรื่องไม่สุภาพ แต่คนจีนมองว่าการวางเศษอาหารข้างจานแสดงถึงความไม่สะอาดและอาจเกิดอันตรายแก่เจ้าของจานได้ หากวางก้างปลาไว้ริมจานก็อาจเผลอลื่นก้างลงไปได้ จึงทิ้งเศษอาหารไว้นอกภาชนะเพื่อให้ตนปลอดภัย โดยจะทำความสะอาดเมื่อรับประทานเสร็จ ยกเว้นการรับประทานอาหารในภัตตาคาร ที่คนไทยและคนจีนจะวางเศษอาหารในจานเล็กที่ภัตตาคารได้เตรียมไว้ หรือการดื่มสุรา ในวัฒนธรรมจีนถือเป็นการแสดงมิตรไมตรีและให้เกียรติเจ้าถิ่น ในขณะที่คนไทยดื่มพอเป็นพิธี ฉะนั้น หากไม่ต้องการดื่มสุรา ควรปฏิเสธโดยอ้างเหตุผลเรื่องสุขภาพตั้งแต่ก้าวแรก ไม่ควรดื่มพอเป็นพิธีแล้วปฏิเสธในภายหลังไป เพราะเป็นการไม่รักษามารยาท เป็นต้น

อวัจนภาษาบนภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตน การรู้จักกาลเทศะถือเป็นสิ่งจำเป็นที่คนในสังคมต้องรับรู้ แม้ว่าวัฒนธรรมไทยกับจีนมีความคล้ายคลึงกัน แต่บางสิ่งก็ตรงข้ามกัน ปัญหาด้านค่านิยม พฤติกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ เหล่านี้ส่งผลต่อผู้เรียนชาวไทยแน่นอน ฉะนั้น การเรียนรู้ภาษาและควบคู่กับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมจึงช่วยกระชับความสัมพันธ์และสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรมจีนของผู้เรียนชาวไทยได้ นับเป็นลักษณะอีกประการหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้เรียน ในการจัดการเรียนการสอนนั้น เมื่อผู้ส่งสาร (ผู้สอน) ให้ความสำคัญกับความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านวัฒนธรรม สอดแทรกความรู้ด้านวัฒนธรรมไปในเนื้อหาทางภาษาได้อย่างกลมกลืน หรือการให้ความรู้ทางวัฒนธรรมที่ถูกต้องแม่นยำบนพื้นฐานของทัศนคติความคิดเชิงบวกในวัฒนธรรมของฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะโดยช่องทางใด การส่งผ่านทัศนคติเช่นนี้ต่อผู้รับสาร (ผู้เรียน) จะมีอิทธิพลต่อการรับรู้เชิงแนวคิดเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน เมื่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลถึงพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนตามมา ความรู้ที่เพียงพอจะสร้างแรงจูงใจ เพิ่มความมั่นใจในการเรียนและการใช้ภาษาสื่อสารของผู้เรียนสัมพันธ์ไปกับการประสบความสำเร็จในการเรียนภาษาต่างประเทศนั้น ๆ ด้วย

3. หลักการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสามัคคีเยื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

การสอนภาษาและวัฒนธรรมเป็นคุณลักษณะสำคัญของการสอนภาษาสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม กล่าวคือ กรอบการสอนภาษาและวัฒนธรรมที่ผสมผสานและบูรณาการร่วมกันเป็นวัตถุประสงค์หลักของการปลูกฝังสามัคคีเยื่อสารภาษาต่างประเทศระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ Bi Jiwan (2009) กล่าวว่า การทำให้ผู้เรียนมีสามัคคีเยื่อได้ นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) “ผู้เรียน”

ผู้เรียนที่มีสภาวะทางจิตใจแตกต่างกันและมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ไม่เท่ากัน ย่อมจะมีความสามารถที่จะยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมได้แตกต่างกันไป 2) “ผู้สอน” รวมถึงผู้ออกแบบหลักสูตร ผู้เขียนตำรา และผู้ออกข้อสอบ แต่ละคนให้ความสำคัญกับความรู้ด้านวัฒนธรรมในการสอนภาษาต่างประเทศแตกต่างกัน ฉะนั้นการรับรู้ของผู้เรียนย่อมแตกต่างกันไป 3) “วัตถุประสงค์ของการศึกษา” และการให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมในแต่ละวิชามีความแตกต่างกันไป เช่น ภาษาจีนเพื่อการศึกษา ภาษาจีนเพื่อวิชาชีพ ฯลฯ การให้ความรู้ด้านวัฒนธรรมของวิชานั้น ๆ ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจึงมีหน้าที่ในการเชื่อมโยงภาษาเข้ากับวัฒนธรรม ทำความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างเหล่านี้ เพื่อให้การเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่มุ่งหวังไว้ ทั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนทุกฝ่ายและทุกองค์ประกอบของการศึกษา อาทิ องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม กลวิธีการสื่อสาร อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ภาษาวัฒนธรรมและสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ

ผู้เขียนนำแนวคิดของByram (1997) และ Zhang Hongling (2007) มาพัฒนาประยุกต์ สร้างเป็นฐานคิดในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสำหรับนักศึกษาไทย โดยสามารถสะท้อนให้เห็นความชัดเจนและความต่อเนื่อง อีกทั้งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการกำหนดเนื้อหาการสอนที่เน้นการปลูกฝังการตระหนักรู้ด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นหลัก ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาสามัคยีสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนชาวไทยในการสื่อสารภาษาจีนได้อย่างถูกต้อง รวมถึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นสิ่งที่เราต้องพิจารณาในการจัดการเรียนการสอนสามัคยีสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงควรคำนึงถึงหลักการ 3 ประการดังนี้

3.1 ศึกษาองค์ความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรม (语言文化知识学习)

ในช่วงรอยต่อแห่งการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 อาจารย์ผู้สอนนอกจากจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนที่เปลี่ยนไป สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงความคาดหวังและความต้องการของสังคมที่แวดล้อมอยู่ด้วย เฉลิม ทองอาจ (2561 : 181-184) ฉะนั้นการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมในขั้นตอนนี้คือการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาสามัคยีสื่อสารของบุคคล การสอนความรู้ทางวัฒนธรรมไม่ใช่แค่การแนะนำสั้น ๆ หรืออธิบายข้อเท็จจริงทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียวครูผู้สอนต้องไม่มองว่าการสอนวัฒนธรรมเป็นการแทรกแซงทักษะภาษาทั้งสี่ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน แต่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของภาษาจีน เช่น แนวคิดทางวัฒนธรรมพื้นฐาน ค่านิยม ทักษะคิด ความเชื่อ และการรับรู้ผ่านปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมต่างหาก ที่สามารถส่งเสริมการพัฒนาความคิดระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนและปลูกฝังความสามารถของผู้เรียนในการยับยั้งหรือการตัดสินใจเมื่อเผชิญกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการพัฒนาความตระหนักรู้ระหว่างวัฒนธรรมและที่สำคัญคือให้สอดคล้องกับ 《大纲》 (2008) ที่กำหนดไว้ว่าการตระหนักรู้ด้านวัฒนธรรมคือพื้นฐานของการพัฒนาความสามารถด้านภาษา ฉะนั้นด้านกระบวนการเรียนการสอนผู้สอนอาจจะต้องเพิ่มความหลากหลาย เช่น การฟังบรรยายกับการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน การเรียนแบบร่วมมือกัน

กับการเรียนแบบแข่งขันหรือการเปรียบเทียบวัฒนธรรม เพราะเมื่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันถูกนำมาเปรียบเทียบในเชิงบวกจะช่วยลดความไม่แน่ใจในการสื่อสารทำให้บุคคลมีทัศนคติในเชิงบวกยินดีที่จะเรียนรู้และสื่อสารกับสมาชิกจากวัฒนธรรมอื่นอีกด้วย ผู้สอนจึงมีหน้าที่ในการสนใจศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรม เพราะหากผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวก็เท่ากับว่าการสอนภาษาต่างประเทศเป็นเพียงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปสัญลักษณ์ที่ไม่มี ความหมาย หรือมีความหมายที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงซึ่งเกิดจากการคาดเดาเองของผู้เรียนเท่านั้น ดังนั้น การสอนวัฒนธรรมการสื่อสารในระยะแรกจึงควรอยู่บนพื้นฐานและกฎเกณฑ์การสื่อสารที่มีอยู่จริงในชีวิตประจำวันเช่นการเริ่มต้นบทเรียนโดยการให้ผู้เรียนพูดคุยหรืออภิปรายหัวข้อง่าย ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมด้วยการทักทาย การกล่าวคำเชื้อเชิญ การให้คำแนะนำ หรือการใช้คำเรียกขานในภาษาจีน การแสดงความรู้สึกรวมถึงกลวิธีในการตอบรับและการปฏิเสธ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในกฎเกณฑ์การใช้ภาษาที่ถูกต้องและเน้นย้ำด้วยว่าภาษาไม่สามารถนำมาแปลคำต่อคำได้ น่าเสียงและท่าทางที่ใช้ในการพูดมีความหมายเสมอแม้จะเป็นเรื่องง่าย ๆ ในชีวิตประจำวันแต่การนำไปใช้เพื่อให้เหมาะสมกับกาลเทศะจะต้องคำนึงถึงสถานการณ์ คำนึงถึงความหมายแฝงหรือความหมายเชิงวัฒนธรรมของคำศัพท์คำนั้นด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนภาษาของผู้เรียนในอนาคตต่อไปได้

3.2 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (跨文化理论学习)

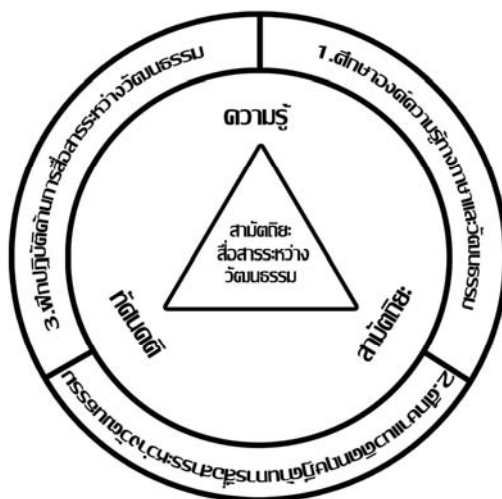
หลักสำคัญของขั้นตอนนี้คือให้ผู้เรียนได้พัฒนาในส่วนของการคิดวิเคราะห์ข้ามกรอบวัฒนธรรมและการรับรู้ระหว่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบภายใต้กรอบของทฤษฎีการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม 祖晓梅 (2015 : 97) กล่าวว่าเนื้อหาการสอนในขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเป็นหลัก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและการสื่อสาร ความหมายของวัฒนธรรม วัฒนธรรมด้านการใช้ภาษารูปแบบวัฒนธรรมการสื่อสาร วจนภาษาและอวจนภาษา เป็นต้น ฉะนั้นในการเรียนการสอนผู้สอนควรใช้การผสมผสานระหว่างการบรรยายทางวัฒนธรรม การแสดงบทบาทสมมติและการอภิปรายกลุ่มสำหรับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ในขั้นตอนนี้ผู้สอนอาจจะใช้วิธีการสอนการวิเคราะห์วัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น พฤติกรรม พิธีการปฏิบัติ หรือนามธรรม เช่น ความเชื่อ ทัศนคติ เป็นต้น เพราะความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมทุกวัฒนธรรมหรืออาจจะใช้วิธีการสอนแบบPBL (problem—based learning) เป็นการตั้งคำถามเพื่อให้สามารถศึกษาวัฒนธรรมได้อย่างมีระบบมากขึ้น โดยให้ผู้เรียนตั้งคำถามถามตัวเองเกี่ยวกับสังคมของตน เพื่อให้ทราบความแตกต่างทางวัฒนธรรมและแนวคิดทางด้านมานุษยวิทยาเบื้องต้น โดยวิธีการนี้ ผู้เรียนจะมีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกชั้นเรียน ตัวอย่างของการตั้งคำถามในลักษณะนี้ เช่น “คุณรู้สึกอย่างไรกับครอบครัวของคุณ” “คุณปฏิบัติตนกับคนแปลกหน้าอย่างไร” เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมในรูปแบบของการอภิปรายกลุ่มและการรายงาน ซึ่งวิธีการนี้นอกจากจะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อ่านและฝึกการวิเคราะห์ข้อมูลให้มากและหลากหลายแล้วยังเป็นการฝึกการทำงานร่วมกันของผู้เรียน เอื้อต่อการพัฒนาสามัคคีภาษาจีนและเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจต่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมากขึ้น หรืออาจใช้วิธีการสอนแบบการใช้วิธีเปรียบเทียบวัฒนธรรม (comparison method)

เพื่อให้ผู้เรียนอภิปรายเปรียบเทียบวัฒนธรรมของตนกับวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมาย เพราะปัญหาการเรียนรู้วัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ เมื่อทั้งสองวัฒนธรรมให้ความหมายกับสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน โดยพิจารณาในสามประเด็น ได้แก่ รูปแบบ ความหมาย และบริบทของการเกิดพฤติกรรม เช่น การคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อบกพร่องเชิงวินัย ปฏิบัติศาสตร์ ประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิดหรือแม้แต่เหตุการณ์ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง เมื่อเผชิญกับข้อผิดพลาดทางวัฒนธรรมหรือความแตกต่างและความขัดแย้งอื่น ๆ นอกจากนี้ ควรนำความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิดมาพิจารณาด้วย เนื่องจากสัญลักษณ์ทางภาษาเป็นตัวกำหนดรูปแบบการจดจำเหตุการณ์และการเรียกสิ่งเหล่านั้นกลับมาในภายหลัง อาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมเป็นการผสมผสานกันระหว่างภาษากับความคิด แสดงออกผ่านทางภาษา แล้วนำไปสู่การพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการรู้จักสังเกต ความจำ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะ กระบวนการคิด ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่เคยเรียนมาหรือประสบการณ์ส่วนตัวมาใช้แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไทยจีนได้อย่างรอบด้าน

3.3 ฝึกปฏิบัติจริงด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (跨文化实践)

การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์การเรียนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เกี่ยวข้องโดยตรงกับหน้าที่ของครู ที่แต่เดิมเป็นผู้ให้ความรู้ จะถูกปรับเปลี่ยนไปสู่กระบวนการให้ทักษะ บทบาทของครูเปลี่ยนจาก “ครูเป็นหลัก” เป็น “ผู้เรียนเป็นหลัก” ครูผู้สอนมิได้เป็นเพียงผู้บรรยายในห้องเรียนเพราะบทบาทของครูในอนาคตเปลี่ยนไป กลายเป็นโค้ช (Coach) หรือที่ปรึกษา (Mentor) การสอนให้น้อยแต่ให้เกิดการเรียนรู้ที่มาก (teach less, learn more) ผู้สอนต้องไม่เน้นเพียงแค่สอนสาระวิชาความรู้ แต่เน้นการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นและผลักดันความสามารถของผู้เรียน อำนวยความสะดวกในการเรียนแบบลงมือปฏิบัติ ในยุคดิจิทัล 4.0 ที่วิชาความรู้มีอยู่มากมาย ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง มากกว่ารับการถ่ายทอดจากผู้สอน โดยออกแบบให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ การฝึกปฏิบัติจริงด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นวิธีหนึ่งในการสอน ที่ให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับกระบวนการแก้ไขปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่อาจเกิดขึ้นจริง เช่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ความเข้าใจผิด ความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของภาษา และอื่น ๆ ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสอนได้ตลอดเวลา ที่สำคัญ ควรมีการผสมผสานวิธีการกับการลงมือปฏิบัติจริงเข้าด้วยกัน เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ผู้สอนพัฒนาทำความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม ประเพณี การแนะนำบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ การใช้คำเรียกชื่อหรือตำแหน่งต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์ การเน้นย้ำเรื่องของเวลางาน รวมถึงการแต่งกาย ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนชาวไทยและชาวจีนควรศึกษาและใส่ใจความแตกต่างระหว่างสองวัฒนธรรม ฝึกฝนตนเองให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในรูปแบบตามสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับผู้เรียนชาวไทย เนื้อหาการสอนและรูปแบบของการสอนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรภาษาจีนในหลาย ๆ สถาบันที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องผ่านวิชา “ฝึกงาน” “ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ” หรือ “สหกิจศึกษา” ซึ่งในแต่ละหลักสูตรอาจารย์ผู้สอนได้ออกแบบและกำหนดให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง

ผู้เขียนเห็นว่า แนวทางนี้เหมาะที่จะนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนก่อนฝึกประสบการณ์วิชาชีพ หรือในรายวิชาเตรียมความพร้อมก่อนฝึกงานสำหรับนักศึกษาไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ผู้สอนจะจัดการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปบูรณาการ และได้ลงมือปฏิบัติจริงควบคู่กับการเรียนทฤษฎีอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน โดยสามารถยึดหลักตามแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างหัวใจหลักของสามมิติอิสระสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม กับหลักการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีสามมิติอิสระสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ดังที่ได้แสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 : ฐานคิดในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสามมิติอิสระสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศในประเทศไทยนั้น ผู้สอนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดแทรกวัฒนธรรมเข้าไปในเนื้อหาทางภาษาอย่างกลมกลืน เนื่องจากทั้งภาษาและวัฒนธรรมเป็นหน่วยที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด และการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ตลอดจนผู้เรียนกับภาษาและวัฒนธรรมเป้าหมาย ซึ่งแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพัฒนาสามมิติอิสระสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เมื่อผู้เรียนได้ผ่านการศึกษาค้นคว้าความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรม รวมทั้งได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมอย่างถูกต้องแล้ว การเรียนรู้ทฤษฎีของการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมจึงไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัวเกินไป สามารถทำความเข้าใจได้ เมื่อเกิดความรู้และความเข้าใจเรื่องความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมแล้ว หากต้องเผชิญกับความท้าทาย หรืออุปสรรคในสถานการณ์การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของภาษาเป้าหมายจริง ผู้เรียนก็สามารถนำกระบวนการนิรนัย การวิเคราะห์ การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากสิ่งที่เรารู้นำมาใช้ให้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถลดข้อผิดพลาดหรือป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้เช่นกัน

บทสรุป

ปัจจุบันความรู้เรื่องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสามมิติในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้เรียนภาษาต่างประเทศ ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารกับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถประสบความสำเร็จในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมร่วมกันได้ ทั้งนี้จากความสัมพันธ์หลักของสามมิติสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมทั้งสามด้าน ความรู้ สามมิติ และทัศนคติ หากนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการศึกษาองค์ความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรม ต่อด้วยการศึกษาแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมให้เกิดความกระจ่าง และนำไปสู่ขั้นตอนของการฝึกปฏิบัติด้านการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในสถานการณ์จริง จึงถือเป็นแนวคิดสำคัญสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนเพื่อการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในประเทศไทยต่อไป

รายการอ้างอิง

- คันธรส วิทยาภิรมย์. 2556. “การประยุกต์ความต้องการจำเป็นในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมกับการเรียนการสอนภาษาจีนธุรกิจ”. *วารสารศิลปศาสตร์* 5 (1):104.
- เฉลิม ทองอาจ. 2561. “การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยโดยใช้สมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เป็นฐาน: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.” *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 6 (1): 171-184.
- เมตตา วิวัฒนานุกูล. 2005. *การสื่อสารต่างวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวาทยวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทนา กะหมายสม. 2559. “บทบาทอาจารย์ผู้สอนในบริบทใหม่ที่เปลี่ยนไปในศตวรรษที่ 21 กับการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาไทย”. *พจนานุกรม* 12 (2):187-197.
- ไพสิฐ บริบูรณ์. 2555. “มนต์ศันวัฒนธรรมในการสอนภาษาอังกฤษ”. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร* 9 (2) : 1-22.
- Bi Jiwan. 2009. *Intercultural Communication and Second Language Teaching*. Beijing: Beijing Language and Culture University Press.
- Brown H D. 1987. *Principles of Language Learning and Teaching*. Beijing: Beijing Foreign Language Press.
- Brown. 2000. *Principles of language learning & teaching*. (4th ed.). New York: Longman: 177-178.
- Byram,M.,Veronica E.S. 1991. *Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. A Book for Teachers Multilingual Matter (Series): 62*.
- Byram,M. 1997. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. paper back. Multilingual Matters.
- Geert Hofstede. 2011. *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. Online Readings in Psychology and Culture, 2 (1).
- Gudykunst, W.B. & Kim, Y.Y. 1992. *Communicating with Strangers*. New York: McGraw-Hill.
- Hall, Edward T. 1981. *Beyond Culture*. Anchor books / Doubleday. : 113-127.
- Jiang, X. 2006. *Towards intercultural communication: from micro to macro perspectives*. *Intercultural Education*, 17 (4), : 407-419.
- Kern, R. & Warschauer, M. 2000. *Network-Based Language Teaching: Concepts and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roger.E.M. and Steinfatt,T.M. 1999. *Intercultural communication*. Prospect Hights,IL : Waveland Press, : 208-209.

Samorvar and Potrter. 2001. **Communication between cultures** (4th ed.). Belmont, CA :
Wadsworth : 16.

UNESCO. 2006. **The guidelines on intercultural education**: 30.

Zhang, H.L. 2007. **Intercultural Approach to Foreign Language Teaching**. Shanghai :
Shanghai Foreign Language Education Press.

黄雅英. 2015. **华语文跨文化沟通教学理论与实务**. 台北: 台湾新学林出版社.

祖晓梅. 2015. **跨文化交际**. 北京: 外语教学与研究出版社.

杨东升. 2005. **中国商务文化**. 北京: 北京语言大学出版社.

<http://www.hanban.edu.cn>

<https://www.hofstede-insights.com/country-comparison>